

Pat Barker

(1943, İngiltere)

zeki z kırmızı

2017

Barker, Pat; Toby'nin Odası (Toby's Room, 2012), Çev. Özlem Gitmez, Bencekitap Yayınları, Birinci Basım, Ocak 2014, Ankara, 291 s.

1943 doğumlu (74 yaşında) İngiliz yazarın 69 yaşında yayımladığı son romanı **Toby'nin Odası** Türkçede yayımlanan ilk kitabı aynı zamanda. . **Union Street** (1982), **Regeneration** adlı üçleme (**Regeneration**, 1991; **The Eye in the Door**, 1993; **The Ghost Ride**, 1995), **Another World** (1998), **Border Crossing** (2001), **Double Vision** (2003), **Life Class** (2007) diğer yapıtları.

Pat Barker'ın klasik ama çağdaş klasik ölçütleri sindirmiş bir yazı ustası olduğunu, yazısını okumanın başlı başına bir zevk kaynağı olduğunu başta belirtmem gerek. 4-5 uyumlu (yitim tınılı) renkte iplikle roman dokumak, her ipliğin çizgisini, öyküsünü kaçırmamak, ipliklerin örgülenmesinden (Moira'ların yazgı dokumaları gibi) ortaya durumlar, tutumlar, duruşlar çıkarmak, iplik çilelerini gürültüsüz patirtisiz birbirleri içerisinde eritmek ve dövünmeden, çığlıklar atmadan payına düşen acıyı çeken insanlardan söz etmek, belki romanı tanılmaya yetmeyecek. Pat Barker, Birinci Dünya savaşı öncesi ve sırasında Londra'dan açılan bir bakışın içerisinde; resim sanatı ve anatomiye, iki kardeş (Elinoor ve Toby) arasında yaşanan cinsel ilişkiyi (ensest), Bloomsbury ve entelektüel çevreyi (Woolf, Ottoline, vb.), Katherine Mansfield ve onun savaşı kişisel deneyimini, savaşı ve cesareti, ölümü, korkuyu, eşcinselliği ve yarayı (parçalanmış yüz) ve Queen's Mary Hastanesi, yüz ressamı Tonks'u, savaştan arta kalanların içler acısı direnişini ve isyanını... yerleştiriyor. Kitap iki zamanlı ve bölümlü. İlk bölüm 1912'de, ikincisi 1917'de geçiyor. Uzak, nesnel anlatıcının dürüst, duygusal dalgalanmalara yüz vermeyen, düzgün anlatısı yer yer Elinoor'un (odak karakter) günlükleri ile kesiliyor. Romanın asal ipliklerinden biri Elinoor'un öyküsü zaten ve yan öyküler bu öykünün tamlamaları. 'Azıcık yanlış yöne kayan bir öpücük' iki kardeşin tutkulu sevişmesiyle biter ve tüm roman Elinoor'un ondan kaçan Toby'nin peşinden sürüklenişleriyle ilgili. Toby savaşa ve ölüme kaçır ve ölümü resmi bildirimde olduğu gibi kahramanca değildir. Cephede bir oğlana sarkıntılık ettiği duyulunca utanç ya da yargılanmaktansa onuruyla ölmesi önerilmiştir. Elinoor Toby'nin önce öldüğüne inanmamış, sonra ölüm öyküsünün peşine düşmüştür. Toby'nin üstündeki eşyaları saklamış, düşünüyormüşür. Ian McEwan'ın **Beton Bahçe**'sini (*The Cement Garden*, 1978) anımsadım nedense. İngiliz usunun tabuyu araladığı, hatta eşelediğini düşünüyorum ama bunu 20'lerin Londrasına, entelektüel ararışlarına (Bloomsbury çevresi) değin geriletebiliriz kanımca. Woolf'un dolayimli imgeleri, Mansfield'in tutku çözümlenmeleri, Lawrence'ler vb. elbette hiç uzak değil. Tersine, Barker'in bir tür Mansfield romanı yazdığını düşünüyorum. Temel birkaç soru eşliğinde elbette... Mansfield'in erkek kardeşi de Fransa cephesinde öldü ve Mansfield'in kısa sürede sonu ölümle noktalanı dayanılmaz acısının öyküleri, güncesi ve mektupları üzerinden yakın tanıklığını daha yeni yaptım (2016). Elinoor'un günlüğünden (1917): "*Ben, Toby'yle birlikte büyüdüğümüz yerlerin resimlerini yapmak için eve geri döndüğümde bahsedince, kardeşi öldürüldükten sonra Yeni Zelanda'da geçen çocukluklarıyla ilgili hikâyeler yazmaya başlayan Katherine Mansfield'den bahsetti bana. Yazdığı en güzel hikâyelermiş./ Sanırım Ottoline'in ima ettiği karşılaştırmayla gururum okşanmalıydı ama öyle hissetmedim. Aksine Mansfield'le ilgili anlattıkları beni rahatsız etti. İlham perisi olarak ölmüş kardeşini kullanması, tam olarak bundan bahsediyorduk, bana, ne bileyim çok doğru gelmedi. 'İlham perisi' kelimesini hiçbir zaman sevedim zaten, hep genç kızlara sarkıntılık eden hırpani yaşlı bir adamı hatırlatır bana. Ama keder, tuhaf ve vahşi bir şeydir. Antik Çağ'da yaşayan ve babalarının karaciğerlerini yiyen çünkü cesaretin orada olduğunu düşünen, kendilerinden bir parçayı da oğullarına veren İngilizleri veya*

diğerlerini düşünüyorum.” (229) Genç İngiliz (Yeni Zelanda’lı olması sonucu etkilemez, olsa olsa pekiştirir) erkek, ak ya da kentsoylu birey, savaşı hem bir kendini kanıtama (horozluk) yolu olarak görür, hem de kaçabileceği son yer (arınma, adanma yeri). Toby kendini savaşa atmaktan başka bir şey yapamazdı. Seçkin çevre sanatçısı (ressam) genç Elinoor ise Toby’yi ölüme (onsuzluğa) sürükleyen nedeni ve onun büyüleyici, yıkıcı gücünü anlamının peşindedir. Kimsenin bilmediğini o düşünmektedir. Toby, kızkardeşiyle sevişmenin günahıyla savrulmuştur ve Elinoor’un böyle olduğunu bilmesi gerekiyor. Oysa tanıklıklar başka bir öykü yazdı. Toby kızkardeşiyle yaşadığının kefaretiyle ilgili değil ya da çok uzaktan ilgilidir. O bir İngiliz savaşçı, yurtsever, cesur ve kahraman değil, sapıktır ve savaşırken ölmemiştir, düşman kurşunuyla ölmek için düşman üzerine yürümüş ama sonunda tabancasıyla kendini vurmuştur.

Bu ana eksenden saçılan kollarda dehşet imgelerinin kolaylığından olabildiğince uzak, serinkanlı bir dil, ürpertecek kerte savaşın dehşetini duyumsatır bize. Toplumsal entelektüel köpüğün savaşla yüzleşmesindeki sığılık Queen Mary yüz cerrahisi hastanesindeki gerçekle kesişir. Elinoor 1912’de günlüğüne şöyle yazar: *“Sonra düşündüm de, kadınların erkeklerden daha barışçıl oldukları bir yalan. Söylemek bana acı veriyor ama bu savaş tüm korkunçluğuyla göstermiştir ki; kadınlar da savaş yanlısıdır. Bazı kadınlar en azından.”* (84)

Barker romanında kurmaca ve gerçek yaşamlar arasındaki boşlukları, kopuş noktalarını, aşılabilir uçurumu imliyor. *Francis Bacon*’ın (1909-1992) resimde yapmak istediği de bu muydu? Çünkü yazarımız parçalanmış yüzlerle de ilgilidir, derin sorgulamasında dağılan ve sabırla onarılan yüzler konusunda soğukkanlı bir kurumsal (ulusal) deneyimi aynı soğukkanlılık ama bir o denli duyarlılıkla bizimle paylaşıyor. Belki romanı yazma gerekçesidir bu. *“Perdenin arkasında ne olduğunu merak etti Elinor. Büyük ihtimalle lavabo veya öyle bir şey vardı. Oysa perdeyi çektiğinde karşısına sakatlanmış korkunç yüz portreleri çıktı. İçlerinden birini, çenesi olmayan adamı biraz önce koridorda görmüştü. Portrelerin her biri muhteşemdi. Yan yana dizildiklerinde ise insanı ezen, bunaltan bir etki yaratıyorlardı. Resimlerden, önce birinin, sonra diğerinin önünde durup bir süre izledi. Bunlara resim yerine tıbbi illüstrasyon demek daha mı doğru olurdu yoksa? Portre modelin kimliğine övgüdür. Modelin üstündeki kıyafetler, arka plan, masanın üstündekiler, her şey resme bakanın yüze odaklanmasını sağlar. Ve yüz insanın kendisidir. bu portrelerde ise merkezde olan yüz değil, yüzlerdeki yaralardı. Elinor’un bakışları sürekli parçalanmış ete, dağılmış kemiklere ve bu acılara katlanmak zorunda olan o adamların gözlerine kayıyordu. Huzur yoktu resimlerin hiçbir yerinde. Tek bir kişinin bile resmedilmesinin bir anlamı yoktu. Asıl soru başkaydı: herhangi bir insan bu acılara nasıl dayanır?”* (154-5)

Şunu diyemiyorum ama **Toby’nin Odası**, kahraman İngiliz askerine şükranla dolu bir değerbilirlik ürünüdür. Hiç ilgisi yok. Pat Barker’ın doğamızla, cinsiyet neliğimizle, tutkumuzla, savaş güdümüzle, ölümle, geriye yaralı kalmakla ilgili önemli soruları ve bu soruları duru, açık sormakla ilgili cesareti var ve bunların içine ulusal gurur, yiğitleme, geçmişi yüceltme, vb. şeyler girmez. Böyle bir şeyiAnglo Sakson evreninde halkçıl (popüler) ABD geleneğinde görebiliyoruz yalnızca. Ulusal simgeler, bayrak, Hollywood, vb. gözüne sokulur insanın. Ne İngiliz, ne 20.yüzyıl ABD yazını yüz vermemiştir ucuz gösterilere genelde. Pat Barker’ın romanını bu bağlamda anlamlı, doğru buldum. Klasik ve dengeli anlatımını, kurgusunu gecikmişlik ve basitlik olarak algılamadım. Arada soruyu düzgün, anlaşılabilir biçimlerle sunmak ve anımsatmak doğrudur, gerekliydi. Bilimsel titizlikte, tiksinti duygusunun aşılmasında, görmekte direnmekte, yılmamak ve yine bakmakta vardır özveri, cesaret, ululuk,

insancılık. Çünkü artık biliyoruz ki tüm bu öyküleri taşıyanlar aynı zamanda tüm bu insanlardır. İnsan öykü eşleştirmesinin sınırı, sonu yoktur ve insan insandan hep bir adım geride kalacak, öykü ise asla kapanmayacak, bir kez daha yazılacaktır.

Romanda tarihsel, gerçek kişiler, kurumlar (yazar, ressam, cerrah, sanat okulu, hastane, vb.) kullanılmış, abartısız roman gereci olarak nasıl kullanılmaları gerektiğinin başarılı bir örneği de verilmiştir. Saygılı olmak yeter. Barker'ın Muriel Spark, Henri Bachau, Uwe Timm, vb. ile yazı hısımlığına değinmeden geçmeyeyim. Ortak noktaları belki (yakın) geçmişin yarasını taşımak, taşımaya çalışmaktır.

Bir de **Giovanni'nin Odası** (James Baldwin, **Giovanni's Room**, 1956) vardı, anımsatayım. Ayrıca **Toby'nin Odası**, önceki roman **Life Class**'ın (2007) bire bir süreği. Keşke Türkçeye çevrilmiş olsaydı da önce onu okusaydık.